

en snoekbaars staan onder grote druk en de geregistreerde vangst door de vissers loopt al jaren terug. Een veel gehoord argument is dat de aalscholver hieraan debet is. Als we weten dat aal al sinds begin jaren tachtig geen prooi van betekenis meer is (enkele specialisten uitgezonderd!), baars in het dieet stelselmatig terugloopt en snoekbaars geen substantiële rol speelt, dan is het plausibel te veronderstellen dat de aalscholver als opportunistische visser de veranderingen in het watersysteem niet stuurt, maar volgt. Niet voor niets is de bulk van het voedsel al jaren pos en stijgt dit aandeel nog steeds, tot recent 70%. De vangst van grote brasems door de beroepsvisserij is na 2000 weer geïntensiveerd tot meer dan 500 ton per

Stef van Rijn

Kolonie boombroeders (Oostvaardersplassen)

jaar en heeft er mede toe geleid dat er nog meer ecologische ruimte voor pos is ontstaan. De crash in 2007 geeft tevens aan hoe wankel het ecosysteem eigenlijk is. Kennelijk zijn er ook weinig alternatieven als de bereikbaarheid van een vissoort die als sleutelfactor fungeert plotseling afneemt. Of de vogels in 2008, net als na het dramatisch slechte jaar 1993, zullen beslui-

ten niet meer terug te keren naar de noordelijke broedplaatsen blijft spannend.

Epiloog

En de rol van aalscholvers in het watersysteem in Nederland? Het is duidelijk dat de vogels vooral volgend zijn op de ontwikkelingen; de sterk veranderde situatie heeft de vogels jarenlang in de kaart gespeeld. Wanneer de watersystemen natuurlijker worden, zal de visstand stabiel worden en is er meer ruimte voor andere soorten; ‘natuurlijker’ is in dit opzicht meer ruimte voor een wisselend waterpeil waarbij ook oevers onder water komen te staan. De verdere terugdringing van nutriënten zal leiden tot een vermindering van de totale visbiomassa en de afnemende visserijdruk zal leiden tot meer roofvis en minder kleine vis, in beide gevallen minder gunstig voor aalscholvers en andere visetende watervogels. Dat in die nieuwe situatie nog steeds plaats is voor relatief grote aantallen van deze soorten behoeft geen betoog. Onze grote wateren zullen alleen al gezien de oppervlakte blijvend de dragers moeten zijn van belangrijke populaties van deze soorten. Het beleid zou erop gericht moeten zijn vooral de lange termijn in het oog te houden en niet in de verleiding te komen om alsnog aan symptoombestrijding te gaan doen. Het is interessant dat de hier gepresenteerde ontwikkelingen aan de hand van de aalscholver de curieuze wisselwerking illustreert tussen het natuurbeheer, het visstandbeheer en het waterbeheer van de 20e eeuw. Ook gezien alle veranderingen die de mens de afgelopen decennia heeft doorgevoerd en nog door zal voeren, past geen actief populatiebeheer.

Mennobart van Eerden, Rijkswaterstaat, Waterdienst, Lelystad, mennobart.van.eerden@rws.nl
Stef van Rijn, Delta Milieu, Culemborg

Broedsucces	het aantal jongen dat uitvliegt per nest
Kuilvisserij	het vissen met een sleepnet dat door één of twee vissersboten wordt getrokken
OVB	Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij
Schietfuiken	Fuiken die op een tijdelijke locatie worden afgezonken, zonder stokken
Standaard	Netten die worden uitgezet en door hun relatief grote mazen leiden tot het verstrikt raken van vissen
RIVO	Rijksinstituut voor Visserijonderzoek

Over dassengedooft-overeenkomsten, woelratten en fruitschade

Het Faunafonds

—Bea Claessens

Met de Flora- en faunawet van 1 april 2002 zijn alle in Nederland voorkomende inheemse vogels, alle soorten amfibieën en reptielen en vrijwel alle soorten zoogdieren beschermd. De wet verbiedt om dieren te doden of hun rust- of verblijfplaats te verstoren. Dat is mooi voor de natuur, maar het heeft ook een keerzijde: schade. Schade aan landbouw wel te verstaan. Maar ook hierin voorziet de wet: kort samengevat regelt hoofdstuk 4 van de wet dat er een Faunafonds is, met als doel om schade door beschermde inheemse soorten zoveel mogelijk te voorkomen of te beperken en in voorkomende gevallen te vergoeden. Wat is het Faunafonds, hoe werkt het? In gesprek met ambtelijk secretaris Henk Revoort en coördinator faunazaken Herman Engberink.

“We zijn uniek in Europa”, zegt Revoort met enige trots. “In geen enkel buurland wordt schade aan landbouw door fauna vergoed; schade wordt daar gezien als een normaal bedrijfsrisico. Nu ligt de situatie bij onze buurlanden ook wel enigszins anders,” voegt hij er direct aan toe. “We hebben in Nederland strenge beschermingswetgeving. In België en

Duitsland mag je veel makkelijker schieten en kun je schade dus makkelijker voorkomen, maar in Nederland zijn vrijwel alle dieren beschermd.”

“Het Faunafonds is een ZBO, een zelfstandige bestuursorganisatie”, zegt Revoort. “We hebben een bestuur waarin verschillende partijen vertegenwoordigd zijn: de landbouw, natuur, de jachtwereld enzovoorts. Mensen zitten niet in het bestuur om hun belang te vertegenwoordigen, ze zitten er in vanwege hun kennis. Het bestuur vergadert elke maand.”

“Je moet ons niet alleen met schadevergoedingen associëren”, zegt Engberink. “Onze rol is veel breder.” Onze eerste insteek is om schade te voorkomen. We doen daar onderzoek naar, we geven voorlichting en we adviseren de minister en provincies. Dat kan gaan over raste- ren, maar ook over ontheffingen voor afschot. Pas als voorkómen niet lukt, pas dan gaan we het hebben over vergoedingen.

We krijgen onze inkomsten van LNV, van de jachtaktehouders en ook wel van derden. Zo wil Limburg bijvoorbeeld geen knobbelzwanen schieten. Prima, maar dan is de schade wel voor hun rekening. We gaan niet over beleid, dat laten we over aan het ministerie van LNV en aan de provincies. We zijn een uitvoerende club.”

Hoe werkt dat met die vergoedingen?

Engberink: “Als een agrariër een schadevergoeding wil, moet hij een verzoekschrift indienen. Dat moet binnen 7 werkdagen nadat hij schade van enige omvang constateert. Het schadeformulier kan hij downloaden van internet, of hij kan bij het LNV-loket een formulier aanvragen. Wij sturen in de meeste gevallen een onafhankelijke taxateur die het schadebeeld bekijkt en taxeert. We hebben daarvoor interne richtlijnen. We vergoeden alleen maar de gewasschade, niet de middelen die iemand inzet om schade te voorkomen. Verder hanteren we een eigen risico van 5%, met een minimum van 250 euro per bedrijf per jaar. Dat is met opzet. Het houdt boeren scherp om er zelf iets tegen te doen, om actief schade te voorkomen. De vergoeding wordt berekend op basis van langjarige opbrengstgemiddelden. Als een agrariër het niet eens is met de taxatie kan hij reclameren, dan kijken we opnieuw, maar het aantal reclames is heel beperkt. In 2006 waren dat er minder dan 1%.”

Hoeveel gaat er bij jullie om?

Revoort zwaait enthousiast met het jaarrapport over 2006: “In 2006 kregen we ruim 4000 ver-

Vogelschade in fruit, een groeiend probleem

zoeken. Daarvan gaven ruim 3000 aanleiding om een schadevergoeding uit te keren. Er waren in dat jaar 256 bezwaarschriften.” Als je denkt dat het Faunafonds vooral over wild gaat heb je het mis, lacht Engberink. “Het meeste geld gaat naar de ganzen. Eerst werd dat helemaal uit het Faunafonds betaald, maar sinds 2005 zijn er opvanggebieden aange- wezen en wordt een groot deel uit Programma Beheer betaald. Let wel”, zegt Engberink, “we hebben in Nederland 80.000 hectare ganzenop- vanggebied. Daarvan is 65.000 hectare gewoon boerenland, de overige 15.000 hectare is in eigen- dom van natuurbeschermingsorganisaties. Boeren krijgen in de opvanggebieden vanuit het Programma Beheer een vaste hectarevergoe- ding voor het gedogen van de ganzen; daar gaat per jaar 7 miljoen euro in om. Daarbovenop komt een vergoeding voor getaxeerde schade. Dat bedraagt zo’n 2 miljoen euro per jaar. “

Een ander voorbeeld zijn de dassen. Het Faunafonds kent hiervoor het fenomeen van dassengedoogovereenkomsten. In 2006 waren er circa 500 afgesloten die gelden voor een peri- ode van 5 jaar. Het systeem is vergelijkbaar met de opvanggebieden voor ganzen. Engberink: “We betalen 135 euro voor een burcht, dat is dus de gedoogcomponent. Daarnaast keren we uit als er schade getaxeerd is. Voor dassen geldt geen eigen risico, bij schade betalen we bij dassen altijd 100%. Het gaat goed met de das”, zegt Engberink. “Per jaar komen er zo’n vijftien overeenkomsten bij.” Dassenschade kostte het Faunafonds in 2006 61.000 euro.

Het grofwild neemt maar een kleine plek in bij de omzet. Engberink: “Voor wild zwijn betaalden we in 2006 13.000 euro. Voor ree 12.000. De schade door het edelhert neemt de laatste jaren flink toe. In 2006 werd 50.000 euro uitgekeerd. Met dertig agrariërs hebben we hertengedoogovereenkomsten afgesloten.” Een belangrijke schadepost wordt veroorzaakt door mezen en zangvogels in de fruitteelt. Voor de mees werd 290.000 uitgekeerd, voor overige

zangvogels ruim 300.000. En een grote kosten- veroorzaker is de woelrat met 715.000!

De cijfers over 2007 worden binnenkort aan het bestuur voorgelegd. Die cijfers tonen een zelfde beeld als 2006.

Schademezen en broedmezen

Een groot deel van onze tijd gaat zitten in onderzoek en advies, benadrukt Engberink nogmaals. “We geven advies aan provincies over ontheffingen voor afschot om schade te voorkomen. We kijken daarbij niet alleen naar het nu maar ook naar de schadehistorie. En we adviseren over de Faunabeheerplannen; in hoeverre deze sporen met het rijksbeleid. Faunabeheereenheden doen regelmatig een beroep op ons. Verder adviseren we aan de mi- nister over het mastaanbod. Bij hoge mast kan de minister op basis van de Flora- en Faunawet de drukjacht op wilde zwijnen toestaan. Voor onderzoek hebben we per jaar zo’n half miljoen ter beschikking. Een voorbeeld: schade in de conferencepeer door mezen. In de biologische teelt zijn mezen gewenst omdat ze rupsen op- eten. Fruittelers plaatsen daarom nestkastjes om de stand te verhogen. Vervolgens komt er vogelschade in het fruit. Heeft dat iets met de broedkastjes te maken, met andere woorden zijn de broedende mezen dezelfde als de scha- deveroorzakende mezen? Dat antwoord zou consequenties kunnen hebben voor het vergoe- den van de schade. We hebben de broedende mezen gemerkt. Het antwoord blijkt nee, de schademezen zijn niet dezelfde als de broed- mezen...”

Jullie zijn niet bepaald populair bij agrariërs, hoe komt dat?

Hier moeten Revoort en Engberink om glim- lachen. “Nee, we zijn niet populair, en dat is maar goed ook,” is hun antwoord. “Voor ons is dat een teken dat we het goed doen. We realise- ren ons dat we gemeenschapsgeld uitgeven, we willen dat niet zomaar over de balk gooien. Als alle boeren tevreden zouden zijn, dan weet je bijna zeker dat je teveel betaalt. Wat is redelijk en wat is billijk, daar gaat het ons om. We wer- ken daarvoor met langjarige gemiddelden. Met de stijgende graanprijzen geeft dat op dit mo- ment onvrede over de vergoedingen voor graan. Begrijpelijk, maar het is niet anders.” ♦

LNV en IPO zijn op dit moment in gesprek over decen- tralisatie van het Faunafonds naar de provincies. Voor de zomer 2008 komt hier duidelijkheid over. b.claessens@tiscali.nl